

Seminární práce do předmětu
Pracovní trhy a politika zaměstnanosti

Aktivní politika zaměstnanosti

Vypracovaly: Kudělková Karolína
Michalencová Andrea
Zapletalová Jana

Obsah

1. Aktivní politika zaměstnanosti	3
1.1 Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti	6
1.1.1 Rekvalifikace	6
1.1.2 Společensky účelná pracovní místa	7
1.1.3 Veřejně prospěšné práce	8
1.1.4 Absolventská a praktikantská místa.....	9
1.1.5 Chráněné dílny a pracoviště pro občany se ZPS.....	9
1.1.6 Dotace na zkrácenou pracovní dobu	10
1.1.7 Investiční pobídky	10
2. Nový zákon o zaměstnanosti versus APZ	11
3. Analýza APZ a nezaměstnanosti v krajích ČR	12
3.1 Veřejně prospěšné práce a SÚPM v krajích ČR	12
3.2 SVČ a chráněné dílny a pracoviště v krajích	12
3.3 Absolventská a praktikantská místa a SVČ občanů se ZPS v krajích	13
3.4 Nástroje APZ a nezaměstnanost v krajích.....	13
3.5 Charakteristika vybraných krajů	14
3.5.1 Ústecký kraj.....	14
3.5.2 Moravskoslezský kraj.....	16
3.5.3 Jihočeský kraj	18
4. Vývoj aktivní politiky zaměstnanosti v letech 1990 – 2001	19
4.1 Vývoj v letech 1990 – 1993	19
4.2 Vývoj v letech 1994 – 1997	19
4.3 Vývoj v letech 1998 – 2001	20
Přílohy	21
Použitá literatura	22

1. AKTIVNÍ POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI

Jedním ze základních cílů hospodářské a sociální politiky státu je dosažení plné, produktivní a svobodně zvolené zaměstnanosti. Právo na zaměstnání bez ohledu na rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, členství v politických stranách, národnost, etnický nebo sociální původ, majetek, zdravotní stav nebo věk, je jedním ze základních práv občana.

Dnem 1. 10. 2004 nabyl účinnosti zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Tato základní právní norma stanovuje postup k dosažení cílů politiky státu v oblasti zaměstnanosti.

Státní politika zaměstnanosti usiluje o:

- dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách
- produktivní využití zdrojů pracovních sil
- zabezpečení práva občanů na zaměstnání

Státní správu v oblasti státní politiky zaměstnanosti v České republice vykonávají Ministerstvo práce a sociálních věcí a úřady práce.

Součástí státní politiky zaměstnanosti je aktivní politika zaměstnanosti, tedy podpora zřizování nových pracovních míst poskytováním příspěvků zaměstnavatelům, kteří zaměstnávají uchazeče o zaměstnání, i uchazečům samotným. Jinými slovy, jedná se o účelné působení specifickými programy na trh práce s cílem vytvářet stabilní nová pracovní místa pro nejobtížněji umístitelné skupiny uchazečů o zaměstnání. Aktivní politika zaměstnanosti je tedy základním nástrojem pro boj s nezaměstnaností.

Aktivní politika zaměstnanosti:

- podporuje strukturální změny zaměstnanosti a sociálně ekonomický rozvoj v regionu
- směřuje k dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách

- jako součást zprostředkování zaměstnání se uplatňuje ve vytváření pracovních příležitostí těžko umístitelných skupin uchazečů o zaměstnání (osoby se ZPS, dlouhodobě nezaměstnaní, absolventi škol apod.)
- podporuje rozvoj samostatně výdělečné činnosti
- hmotně stimuluje podnikatele a zaměstnavatele při zřizování nových pracovních míst
- v rámci APZ jsou podporovány rekvalifikační projekty

Kromě sociálně-psychologických efektů má aktivní politika zaměstnanosti také kladné ekonomické dopady na státní rozpočet. Výdaje vynaložené na APZ snižují výdaje na pasivní politiku a na sociální dávky. V momentě, kdy uchazeč o zaměstnání nastoupí do nové práce, vrací se část prostředků vynaložených na APZ zpět do státního rozpočtu formou odvedených daní z mezd umístěných uchazečů. Zaměstnaný uchazeč také přináší úspory výdajů státu na zdravotním pojištění a není nadále závislý na sociálních dávkách. Nová práce znamená i koupěschopnost těchto lidí, což má další kladný vliv na ekonomiku státu. Konkrétně můžeme tento finanční přínos aktivní politiky zaměstnanosti znázornit na následujícím hypotetickém příkladu.

Příklad

Pokud by se objem prostředků vyčleněný na nástroje APZ v roce 2004 snížil o 325 mil. Kč (což představuje cca 10 % čerpání na nástroje APZ v roce 2003), nebylo by možné umístit 830 absolventů na absolventská místa, 1 740 uchazečů na společensky účelná pracovní místa (SÚPM), 1 470 uchazečů na veřejně prospěšné práce (VPP), 4 240 lidí na rekvalifikace a 120 uchazečů se ZPS do chráněných dílen.

V případě, že by tito uchazeči byli zaměstnání prostřednictvím nástrojů APZ (na pracovních místech trvalého charakteru), dosáhly by odvody za ně částek 181 340 tis. Kč na sociálním pojištění, 72 020 tis. Kč na zdravotním pojištění a 50 000 tis. Kč na daních. Celkem 303 360 tis. Kč.

Pokud by tedy prostředky na APZ byly skutečně nižší o výše uvedených 325 mil. Kč a tudíž by nebyly finance na umístění uchazečů, znamenalo by to, že tito lidé zůstanou nadále v evidencích úřadů práce jako uchazeči o zaměstnání. Tím pádem by rostly výdaje státu na zajištění pasivní politiky zaměstnanosti (PPZ), tedy na

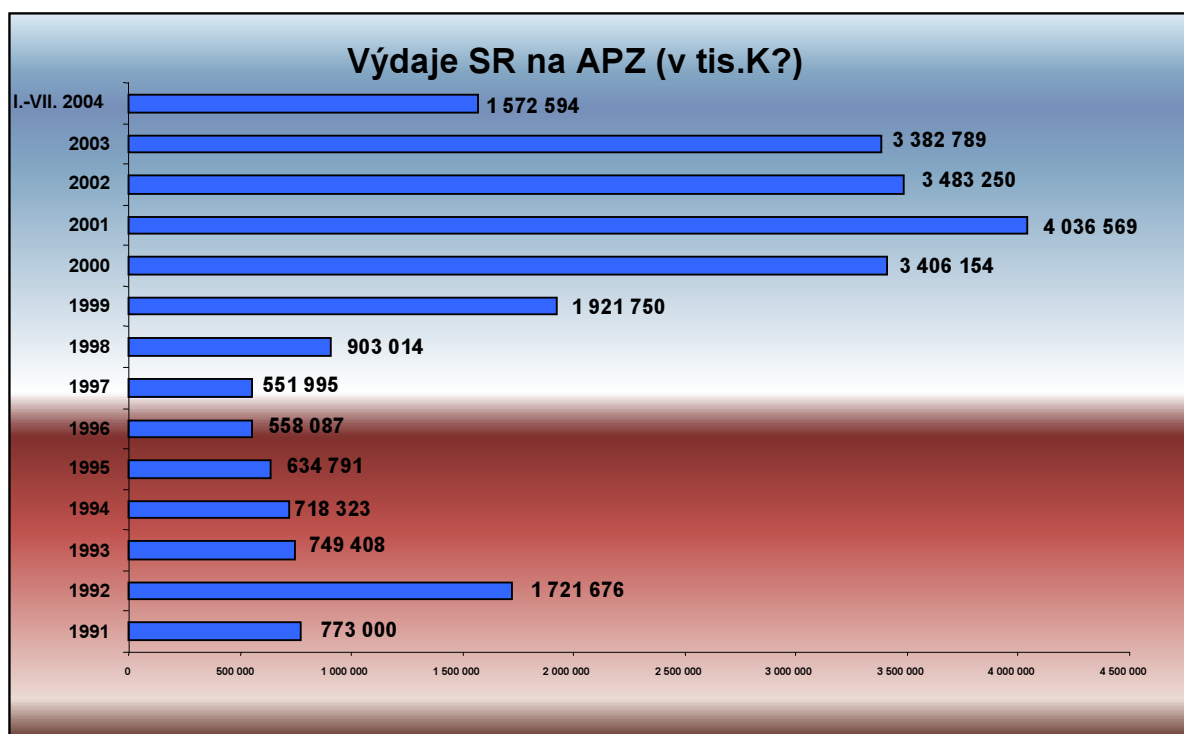
vypláčení podpory v nezaměstnanosti (hmotného zabezpečení uchazečů o zaměstnání). Pobírá-li tuto podporu přibližně 35 % uchazečů, činily by tyto výdaje zhruba 50 700 tis. Kč (průměrná výše podpory v nezaměstnanosti byla za minulý rok 3 300 Kč).

Stát platí za uchazeče o zaměstnání pojistné na všeobecné zdravotní pojištění. V tomto případě by to bylo 23 712 tis. Kč. Dalším výdajem státu by v uvažovaném případě byly i finanční prostředky vyplacené na sociálních dávkách – jsou odhadnuty na cca 150 000 tis. Kč.

Shrnutí uvedených údajů (v mil. Kč):

- 1) Úspora na prostředcích vynakládaných na APZ
..... + 325 mil.
- 2) Ušlé odvody (zaměstnavatelé +zaměstnanci), při setrvání v evidenci ÚP
..... - 303,4 mil.
- 3) Výdaje (PPZ, pojistné, soc.dávky) za uchazeče neumístěné kvůli ad 1)
..... - 224,4 mil.

Důsledkem úspory 325 mil. Kč na APZ by byla následná ztráta 303,4 + 224,4 = 527,8 mil. Kč, tedy celkový efekt by se projevil ztrátou cca 203 mil. Kč (resp.202,8 mil. Kč) Uvedený příklad jasně dokazuje, že finance vynaložené na aktivní politiku zaměstnanosti a její nástroje se státu vyplácejí.

1.1 Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti

- ✓ Rekvalifikace
- ✓ Společensky účelná pracovní místa
- ✓ Veřejně prospěšné práce
- ✓ Absolventská a praktikantská místa
- ✓ Chráněné dílny a chráněná pracoviště
- ✓ Dotace na zkrácenou pracovní dobu
- ✓ Investiční pobídky

1.1.1 REKVALIFIKACE

Úřady práce organizují rekvalifikaci v případech, kdy struktura poptávky trhu práce neodpovídá struktuře nabídky a případná rekvalifikace umožňuje nové nebo další uplatnění ve vhodném zaměstnání.

Rekvalifikací se rozumí změna dosavadní kvalifikace uchazeče, získáním nových znalostí a dovedností umožňující jeho pracovní uplatnění ve vhodném zaměstnání. Do rekvalifikačních kurzů můžeme započítat i kurzy, které prohlubují nebo rozšiřují stávající kvalifikaci uchazeče o nové znalosti a dovednosti žádané na trhu práce – také zvyšují šance uchazeče získat nové zaměstnání. Za rekvalifikaci se nepovažuje studium na středních a vysokých školách, ani nástavbové formy studia.

Rekvalifikace se provádí na základě uzavřené písemné dohody mezi úřadem práce (dále jen ÚP) a uchazečem o zaměstnání, ve které jsou stanoveny podmínky, za nichž bude rekvalifikace provedena (vyhl. č. 21/1991 Sb. ve znění vyhl. č. 324/1992 Sb.).

ÚP hradí uchazeči o zaměstnání kurzovné v plné výši a dle finančních zdrojů může přispět na ostatní náklady (stravné, nocležné, cestovné).

Obecně jsou organizovány 2 druhy rekvalifikací:

- **specifické**, na konkrétní profesi s příslibem zaměstnání od zaměstnavatele

- **nespecifické**, kdy bez příslibu konkrétního zaměstnání je účastník rekvalifikace školen na získání dovedností, které zvýší jeho uplatnitelnost na trhu práce.

Úřad práce může rovněž přispět na úhradu nákladů zaměstnavateli, který provádí rekvalifikaci v zájmu dalšího pracovního uplatnění svých zaměstnanců.

1.1.2 SPOLEČENSKY ÚČELNÁ PRACOVNÍ MÍSTA

Účel a charakteristika vytváření společensky účelných pracovních míst (SÚPM) jsou vymezeny § 5 zákona č. 9/1991 Sb. Poskytování finančního příspěvku je upraveno vyhláškou MPSV ČR č. 35/1997 Sb.

Cílem poskytnutí příspěvku na zřízení SÚPM je zvýšení počtu pracovních míst pro uchazeče o zaměstnání, kterým nelze zajistit jiným způsobem pracovní umístění, včetně zahájení samostatně výdělečné činnosti uchazečem.

Jedním z předpokladů tvorby SÚPM a jejich efektivního využití je nízký stav nabídky volných pracovních míst z hlediska profesního nebo územního.

SÚPM se rozumí:

- **nové pracovní místo, které zaměstnavatel zřizuje** na základě písemné dohody s ÚP na dobu minimálně dvou let a je obsazováno uchazeči evidovanými úřadem práce, kterým nelze zajistit jiným způsobem pracovní uplatnění
- **nově zřízené pracovní místo pro uchazeče o zaměstnání** evidovaného ÚP a začne vykonávat samostatnou výdělečnou činnost.

Na příspěvek k úhradě nákladů na zřízení SÚPM není právní nárok. ÚP jej však může poskytnout ve formě:

- 1) **návratné finanční výpomoci** (maximálně však 80.000 Kč na 1 SÚPM),

- 2) **dotace na úhradu mezd (platů) a jejich náhrad**, včetně pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění; příspěvek může být poskytován až do výše skutečných mzdových nákladů včetně sociálního a zdravotního pojištění,
- 3) **dotace na úhradu úroků z úvěrů**,
- 4) **jinou účelově určenou dotaci** (maximálně však 80.000 Kč na 1 SÚPM).

1.1.3 VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÉ PRÁCE

Veřejně prospěšné práce jsou nové pracovní příležitosti vytvořené především pro obtížně umístitelné a dlouhodobě nezaměstnané uchazeče o zaměstnání evidované u ÚP (např. lidé se základním vzděláním, sociálně nepřizpůsobiví, ženy s malými dětmi, dlouhodobě evidovaní na ÚP apod.).

Tato místa **vytváří obec** nebo **zaměstnavatel** na základě písemné dohody s ÚP ke krátkodobému pracovnímu umístění uchazeče o zaměstnání (zákon č. 9/1991 Sb., vyhl. MPSV ČR 35/1997 Sb.), **nejdéle** však na **dobu dvanácti** po sobě následujících **měsíců** ode dne sjednaného nástupu uchazeče o zaměstnání do pracovního poměru.

Činnosti, které zaměstnanci obcí většinou vykonávají, mají charakter pomocných úklidových, zednických či lakýrnických prací. Konkrétní počet nově zřizovaných pracovních míst a výše poskytované dotace se liší podle jednotlivých regionů.

Finanční příspěvek na úhradu mzdových nákladů zaměstnance, který byl veden v evidenci ÚP, na takto vytvořeném místě může být zaměstnavateli poskytován až do výše skutečných mzdových nákladů, včetně sociálního a zdravotního pojištění.

1.1.4 ABSOLVENTSKÁ A PRAKTIKANTSKÁ MÍSTA

Zaměstnavateli, který vytvoří místo pro **odbornou praxi absolventů škol (středních i vysokých)** či pro **získání kvalifikace mladistvého** evidovaných úřadem práce, může úřad hradit po dobu až jednoho roku plně nebo částečně mzdové náklady spojené se zaměstnáním absolventa či mladistvého.

Absolvent musí v rámci uzavřené dohody vykonávat práci ve stejném oboru, v němž vystudoval (nelze tedy uzavřít dohodu pro absolventa ekonomické školy na strojírenský obor a opačně).

Finanční příspěvek zaměstnavateli spojený s přijetím nezaměstnaného absolventa (mladistvého) do pracovního poměru usnadňuje mladým lidem nástup do prvního zaměstnání a pomáhá tak udržovat jejich nezaměstnanost na společensky únosné výši i v období vstupu silných populačních ročníků na trh práce.

O uzavření dohody nelze v žádném případě požádat zpětně, tedy za situace, kdy zaměstnavatel přijal do normálního pracovního poměru absolventa evidovaného ÚP a až po nějakém čase zjistil, že mohl v rámci APZ čerpat finanční prostředky.

1.1.5 CHRÁNĚNÉ DÍLNY A CHRÁNĚNÁ PRACOVIŠTĚ PRO OBČANY ZPS

Poskytování příspěvku na zřízení či provoz chráněné dílny či pracoviště upravuje vyhláška MPSV ČR č. 115/1992 Sb., ve znění vyhlášky č. 232/1997 Sb. Chráněné dílny a chráněná pracoviště jsou pracoviště, v nichž pracuje nejméně 60 % osob se změněnou pracovní schopností. Chráněným pracovištěm je rovněž pracoviště zřízené v domácnosti občana se změněnou pracovní schopností (ZPS).

Úřad práce může zaměstnavateli poskytnout na zřízení pracovního místa pro občana se ZPS v chránění dílně nebo na chráněném pracovišti příspěvek **maximálně ve výši 100.000,- Kč** na jedno pracovní místo. Pracovní místo musí

zaměstnavatel vytvořit na základě písemné dohody uzavřené s ÚP zpravidla **nejméně na dobu dvou let** od poskytnutí příspěvku.

Na příspěvek není právní nárok. Mimo to může ÚP poskytnout příspěvek na provoz chráněných dílen a chráněných pracovišť **k částečné úhradě provozních nákladů až do výše 40.000,- Kč ročně na jednoho občana se ZPS.**

Úřad práce může poskytnout příspěvek na vybavení pracovními prostředky též uchazeči o zaměstnání, který je občanem se změněnou pracovní schopností a bude samostatně výdělečně činný, nejvýše však v částce 100 tis. Kč.

1.1.6 DOTACE NA ZKRÁCENOU PRACOVNÍ DOBU

V případě, že podnik přechází na nový perspektivní program, může úřad práce, s cílem předejít zbytečnému dočasnému propouštění pracovníků, na přechodnou dobu částečně dotovat mzdové náklady těch zaměstnanců, kterých se realizace přechodu dotkne.

1.1.7 INVESTIČNÍ POBÍDKY

Investiční pobídka v oblasti APZ může mít formu:

- **dotace na zřízení nových pracovních míst** – vláda se tímto opatřením snaží stimulovat investory, aby investovali v okresech, kde je míra nezaměstnanosti vyšší než celostátní průměr. Proto je výše podpory odstupňovaná podle míry nezaměstnanosti. Vzhledem k tomu, že investor musí vytvořit pracovní místa v okresech s nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti, není již udělení příspěvku vázáno na obsazení těchto míst uchazečem z evidence ÚP, jak je tomu v případě společensky účelných pracovních míst
- **dotace na rekvalifikace zaměstnanců** – příspěvek může být poskytnut stejně jako v předchozím případě pouze subjektu, jehož investice bude realizována v okrese, v němž míra nezaměstnanosti v minulém období dosáhla alespoň celostátního průměru. Výše dotace může být zvýšena o 10%

v případě, že je do rekvalifikace zařazena osoba nějakým způsobem handicapovaná na trhu práce (absolvent, dlouhodobě nezaměstnaný apod.)

Cílem tohoto nástroje je motivovat investory k umístění investice v okresech s nejvyšší mírou nezaměstnanosti.

Program je určen jak pro zahraniční, tak domácí investory za stejných podmínek.

2. Nový zákon o zaměstnanosti versus APZ

Kromě stávajících nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti budou v rámci nového zákona o zaměstnanosti zavedeny další (nové) nástroje. Ty by měly přispět k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti a k prohloubení individuálního přístupu k uchazeči o zaměstnání.

Příspěvek na dopravu zaměstnanců bude moci čerpat zaměstnavatel, jehož zaměstnanci nemají možnost dopravit se veřejnými dopravnými prostředky nebo MHD do zaměstnání. Výše příspěvku může pokrýt až 50% nákladů, které vynaloží zaměstnavatel na zabezpečení dopravy těchto zaměstnanců.

Příspěvek na zapracování může dostat zaměstnavatel, který přijal uchazeče o zaměstnání, jemuž ÚP věnuje zvýšenou péči (absolventi, ženy po mateřské dovolené, zdravotně postižení, lidé nad 50 let ...). Příspěvek může zaměstnavatel pobírat po dobu 3 měsíců a jeho výše může dosahovat až poloviny minimální mzdy.

Překlenovací příspěvek může dostat člověk, který jako uchazeč o zaměstnání vyřešil za pomoci ÚP svou nezaměstnanost zahájením samostatné výdělečné činnosti. Příspěvek bude vyplácen po dobu 3 měsíců a může dosahovat maximálně poloviny životního minima pro jednotlivce (dnes 2050,- Kč).

3. Analýza APZ a nezaměstnanosti v krajích ČR

3.1 Veřejně prospěšné práce a SÚPM v krajích ČR

Kraje	Veřejně prospěšné práce		Společensky účelná prac.místa	
	vytvořená místa	umístění uchazeči	vytvořená místa	umístění uchazeči
Praha	77	56	91	87
Středočeský kraj	1251	1057	877	849
Jihočeský kraj	671	561	991	933
Plzeňský kraj	379	355	559	493
Karlovarský kraj	323	296	463	458
Ústecký kraj	3812	3428	3340	3244
Liberecký kraj	675	628	317	297
Královehradecký kraj	719	604	580	490
Pardubický kraj	823	766	995	868
Vysočina	1043	863	1889	1723
Jihomoravský kraj	1528	1425	2915	2362
Olomoucký kraj	1074	910	1860	1761
Zlínský kraj	528	498	776	768
Moravskoslezský kraj	2043	1776	3425	3280
Celkem za ČR	14962	13223	19078	17613

Pozn.: údaje k 30. 9. 2004

3.2 SVČ a chráněné dílny a pracoviště v krajích

Kraje	SVČ	Chráněné dílny a pracoviště	
	umístění uchazeči	vytvořená místa	umístění uchazeči
Praha	11	0	0
Středočeský kraj	233	144	89
Jihočeský kraj	434	241	221
Plzeňský kraj	187	19	3
Karlovarský kraj	97	53	36
Ústecký kraj	604	464	401
Liberecký kraj	170	63	27
Královehradecký kraj	71	68	66
Pardubický kraj	258	141	107
Vysočina	801	71	66
Jihomoravský kraj	1113	190	132
Olomoucký kraj	898	54	29
Zlínský kraj	204	101	75
Moravskoslezský kraj	1157	336	327
Celkem za ČR	6238	1945	1579

Pozn.: údaje k 30. 9. 2004

3.3 Absolventská a praktikantská místa a SVČ občanů se ZPS v krajích

Kraje	Místa pro odbornou praxi absolventů a získání kvalifikace mladistvých		SVČ občanů se ZPS
	počet vytvořených míst	počet umístěných uchazečů	umístění uchazeči
Praha	49	46	0
Středočeský kraj	542	520	4
Jihočeský kraj	346	323	7
Plzeňský kraj	209	172	0
Karlovarský kraj	179	179	5
Ústecký kraj	1432	1282	37
Liberecký kraj	218	207	5
Královehradecký kraj	229	223	16
Pardubický kraj	229	226	10
Vysočina	516	516	3
Jihomoravský kraj	835	798	4
Olomoucký kraj	722	722	3
Zlínský kraj	445	443	12
Moravskoslezský kraj	1595	1422	68
Celkem za ČR	7546	7079	174

Pozn.: údaje k 30. 9. 2004

3.4 Nástroje APZ a nezaměstnanost v krajích

Kraje	Celkem		Nezaměstnanost *
	vytvořená místa	umístění uchazeči	
Ústecký kraj	9048	8996	17,96%
Moravskoslezský kraj	7399	8030	17,53%
Jihomoravský kraj	5468	5834	11,82%
Olomoucký kraj	3710	4323	12,96%
Vysočina	3519	3972	9,51%
Středočeský kraj	2814	2752	7,70%
Jihočeský kraj	2249	2479	7,37%
Pardubický kraj	2188	2235	9,63%
Zlínský kraj	1850	2000	10,98%
Královehradecký kraj	1596	1470	8,07%
Liberecký	1273	1334	9,79%
Plzeňský kraj	1166	1210	7,62%
Karlovarský kraj	1018	1071	11,37%
Praha	217	200	4,40%
Celkem za ČR	43515	45906	10,65%

* údaje jsou uvedeny za 1. čtvrtletí roku 2004

Seřazení krajů:

- podle APZ**
- 1. Ústecký kraj**
 - 2. Moravskoslezský kraj**
 3. Jihomoravský kraj
 4. Olomoucký kraj
 5. Vysočina
 6. Středočeský kraj
 7. Jihočeský kraj
 - 8. Pardubický kraj**
 9. Zlínský kraj
 - 10. Královehradecký kraj**
 11. Liberecký kraj
 - 12. Plzeňský kraj**
 13. Karlovarský kraj
 - 14. Praha**

- podle nezaměstnanosti**
- 1. Ústecký kraj**
 - 2. Moravskoslezský kraj**
 3. Olomoucký kraj
 4. Jihomoravský kraj
 5. Karlovarský kraj
 6. Zlínský kraj
 7. Liberecký kraj
 - 8. Pardubický kraj**
 9. Vysočina
 - 10. Královehradecký kraj**
 11. Středočeský kraj
 - 12. Plzeňský kraj**
 13. Jihočeský kraj
 - 14. Praha**

Čistě teoreticky jsme předpokládaly, že v krajích s větší mírou nezaměstnanosti bude aktivní politika zaměstnanosti podporována více než v krajích s nižší nezaměstnaností. To se nám však v praxi potvrdilo pouze u 6 krajů ze 14. U některých krajů je rozdíl v pořadí podle APZ a nezaměstnanosti téměř nepatrný, to se týká například Olomouckého či Jihomoravského kraje. Zato velkou pozornost je třeba věnovat Karlovarskému kraji, který podle míry nezaměstnanosti dosahuje 5. pořadí, avšak nástroje aktivní politiky zaměstnanosti využívá téměř nejméně. Takovým opačným příkladem je potom Jihočeský či Středočeský kraj, které patří ke krajům s nižší mírou nezaměstnanosti v České republice, ale nástroje APZ využívají relativně více než některé kraje s vyšší mírou nezaměstnanosti. Na druhou stranu právě to, že tyto kraje více podporují APZ, může mít za následek nižší míru nezaměstnanosti. Pro přesnější analýzu by však bylo potřeba vývoj aktivní politiky zaměstnanosti a míry nezaměstnanosti v krajích sledovat v delším časovém období. Uvedená pořadí jsou jen pro bližší představu, jak to s nezaměstnaností a aktivní politikou zaměstnanosti v jednotlivých krajích vypadá.

3.5 Charakteristika vybraných krajů

3.5.1 Ústecký kraj

Ústecký kraj je tvořen 7 okresy – Chomutov, Most, Teplice, Ústí nad Labem, Děčín, Litoměřice a Louny. Výhodná je jeho pozice na hlavní evropské silniční a železniční

dopravní ose z Berlína přes Prahu na Vídeň a jeho Labská vodní cesta. Koncentrace průmyslu i obyvatelstva představuje z hlediska ČR významný trh, dobře dostupný z Prahy I ze sousedního Saska. V kraji žije přes 819 tisíc obyvatel, což představuje asi 8 % obyvatel v ČR.

Z hlediska míry nezaměstnanosti je kraj stále na prvním místě v rámci ČR, a to zejména díky okresům Most, Chomutov, Louny a Teplice, kde míra nezaměstnanosti patří k nejvyšším v republice a v okrese Most je již několik let nejvyšší. Hlavním zdrojem nezaměstnanosti v kraji jsou větší firmy, které v minulých letech procházely, a některé stále ještě procházejí, restrukturalizací a s ní spojeným snižováním počtu pracovníků. Bohužel malé a střední podniky stále nedokáží vytvářet takový počet nových pracovních míst, který by dokázal vykompenzovat jejich úbytek u firem velkých. Nemałym zdrojem nezaměstnanosti jsou také absolventi škol a občané se ZPS. Na celkové nezaměstnanosti se tak ve vyšší míře podílejí kvalifikovaní uchazeči a to ze dvou důvodů. Prvním důvodem je to, že velkou část uchazečů o zaměstnání tvoří absolventi škol a lidé bez praxe, druhý důvod je zcela opačný. Jedná se o skupinu uchazečů v předdůchodovém věku, kteří přes své bohaté profesní zkušenosti přestávají být v některých oborech pro zaměstnavatele atraktivní, a tak i oni jen zřídka nacházejí pracovní uplatnění. Největší zájem ze strany zaměstnavatelů je o vyučené uchazeče, zejména pak v řemeslnických profesích. Přesto se stává, že právě tato skupina lidí je nejvíce zastoupena mezi uchazeči o zaměstnání, a to hned z několika možných důvodů:

- uchazeči mají různá zdravotní omezení, která jim neumožňují vykonávat svou profesi (zejména u stavebních profesí)
- v profesi jsou tak malé výdělky, že se uchazeči nevyplatí pracovat (např. prodavačky)
- uchazeči neovládají dobře práci v úkole (např. šičky, švadleny)

Největší podíl na APZ mají veřejně prospěšné práce, a to jak z hlediska vynaložených prostředků, tak i z hlediska počtu vytvořených pracovních míst. Velkou měrou se na APZ podílí také příspěvek na mzdu při vytvoření společensky účelných pracovních míst. Směřování prostředků APZ by se mělo v nejbližší době změnit tak, aby byl kladen větší důraz na další vzdělávání uchazečů o práci, a to i za cenu menšího počtu pracovních míst podporovaných z prostředků APZ.

Co se týká budoucího vývoje, hlavní skupinou uchazečů budou i nadále dlouhodobě evidovaní, absolventi, uchazeči se ZPS a především nekvalifikovaní se základním vzděláním. Na nezaměstnanost této skupiny působí vysoká míra zdanění práce, která vytlačuje pracovní sílu s nižší kvalifikací z trhu práce směrem k pobírání

sociálních dávek. Právě těmto skupinám uchazečů o zaměstnání bude nutno věnovat zvýšenou pozornost. Zlepšení celkové situace by mohl napomoci také příchod nových investorů do Ústeckého kraje, zejména pak do nejhroženějších okresů.

3.5.2 Moravskoslezský kraj

Moravskoslezský kraj zahrnuje okresy Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava – město. Jedná se o tradiční industriální oblast s vysokým podílem tzv. „velkého“ průmyslu – především uhelného hornictví, metalurgie, těžkého strojírenství a chemie. Zejména centrální část kraje v okolí měst Ostrava, Havířov, Karviná a Frýdek-Místek patří k nejhustěji osídleným oblastem ČR.

Od roku 1990 probíhá v kraji rozsáhlá restrukturalizace hospodářské základny, která je provázena uvolňováním desetitisíců zaměstnanců. Moravskoslezský kraj patří v rámci ČR ke strukturálně nejpostiženějším oblastem, pro něž je charakteristický razantní útlum těžkého průmyslu a téměř neustále se zvyšující nezaměstnanost. Intenzita jejího nárůstu byla zatím nejvýraznější v letech 1997 až 1999, kdy za 36 měsíců stoupl počet evidovaných uchazečů o zaměstnání o 57 013 (+ 155,5 %).

Moravskoslezský kraj má však i své silné stránky. Jsou to např.:

- systém vysokoškolského technického, ekonomického a humanitního vzdělávání (existují zde tři univerzity a soukromá Vysoká škola podnikání a.s.)
- rozmanitost průmyslových odvětví
- existence mnoha vhodných objektů a pozemků pro nové investice, staré průmyslové areály vybavené infrastrukturou (tzv. brownfields) s možností jejich využití pro rozvoj nových podnikatelských aktivit
- připravené a připravované průmyslové zóny
- dostatečný potenciál kvalifikované, popřípadě v řadě oborů dobře rekvalifikovatelné pracovní síly využitelné při rozvoji nových ekonomických aktivit
- postupně se zlepšující životní prostředí
- pohoří Beskyd a Jeseníků – vhodné oblasti pro rozvoj podnikání v cestovním ruchu
- výhodnou geografickou polohu z pohledu perspektivním dopravních tras, relativně hustou sítí železniční a autobusové dopravy, letiště pro mezinárodní provoz v blízkosti centra kraje apod.

Moravskoslezský kraj se vyznačuje vysokou mírou nezaměstnanosti, která dlouhodobě značně převyšuje celorepublikový charakter. Z jednotlivých vzdělanostních skupin nacházejí nejhůře zaměstnání zejména vyučené osoby, dále pak lidé se základním vzděláním. Z důvodu všeobecného a trvalého nedostatku volných pracovních míst mají stále vážnější potíže s nalezením práce také vzdělanější vrstvy obyvatelstva – osoby s maturitou a vysokoškoláci. Pokud jde o věkovou strukturu, představují dlouhodobě nejpočetnější skupinu uchazeči o zaměstnání do 24 let (téměř každý čtvrtý nezaměstnaný je mladší 25 let). V posledních letech se také rozrůstá stav nezaměstnaných osob starších 50 let.

Vážným problémem nezaměstnanosti v kraji je rostoucí délka evidence – zhruba polovina všech nezaměstnaných je bez práce déle než 12 měsíců. Kategorii tzv. dlouhodobě evidovaných nezaměstnaných tvoří především občané se ZPS, osoby starší 45 let, lidé bez vzdělání, popřípadě pouze s ukončenou základní školní docházkou, osoby pečující o malé dítě či dlouhodobě zdravotně postiženého člena rodiny, lidé společensky nepřizpůsobiví.

Již sedm let se nedaří ve větším rozsahu oživit tvorbu nových pracovních příležitostí ve většině míst v kraji a zájem zaměstnavatelů o nové pracovní síly v poslední době dále slábne. Pracovní místa vznikají jen sporadicky, v nedostačujícím množství i struktuře. Pro zlepšení situace je nezbytné, aby se do Moravskoslezského kraje podařilo „přilákat“ větší zahraniční investory orientované především na výrobní činnost. V současné době existuje v kraji necelá desítky průmyslových zón, z nichž nejúspěšnější je průmyslová zóna v Karviné v Novém Poli s pěti investory. Investoři rozvíjejí své aktivity i mimo průmyslové zóny, ale je jich stále málo na to, aby alespoň částečně nahradily dosavadní obrovský úbytek pracovních míst.

Nepříznivou situaci na trhu práce v kraji se daří částečně zlepšovat díky finančním prostředkům určeným na aktivní politiku zaměstnanosti. Co se týká budoucího vývoje nezaměstnanosti, bude mít s největší pravděpodobností obdobný „klasický“ průběh jako v předcházejících letech. Po každoročně se pravidelně opakujícím lednovém zvýšení počtu uchazečů o zaměstnání začne s příchodem jara a zlepšujícími se klimatickými podmínkami opět působit sezónní efekt a nezaměstnanost klesne. S ukončením školního roku, kdy se na úřady práce hlásí nejvíce čerství absolventi škol a učilišť se řady nezaměstnaných opět rozšíří.

3.5.3 Jihočeský kraj

Jihočeský kraj je vymezený územím okresů České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachovice, Strakonice a Tábor. Příhraniční charakter regionu se v posledních letech stal jeho předností, neboť přináší možnost spolupráce se sousedními zeměmi Evropské unie. Z hlediska mezinárodní dopravy zaujímá Jihočeský kraj strategickou polohu na ose sever-jih. Krajem prochází důležité mezinárodní silnice a severojižní železniční koridor. Průmyslová výroba je koncentrována především v českobudějovické aglomeraci a v okresech Tábor a Strakonice. Převažuje zpracovatelský průmysl (výroba potravin a nápojů, dopravních prostředků, strojů a zařízení, textilní a oděvní). Zemědělství se orientuje na rostlinnou výrobu, převažuje pěstování obilovin, olejnin a brambor. V živočišné výrobě chov skotu a prasat. Dlouholetou tradici má v jižních Čechách rybníkářství.

Kraj se může chlubit druhou nejnižší mírou nezaměstnanosti v rámci České republiky. Zaměstnanost je však také mírně ovlivňována klimatickými podmínkami, např. letošní květnové a červnové chladné počasí nevyvolalo vyšší poptávku zaměstnavatelů po sezónních pracovnících zejména v oblastech cestovního ruchu. Vyšší zájem přetrvává hlavně o šičky – švadleny, strojírenské kvalifikované profese (zámečnický, svářeč, obráběč, soustružník). Volná pracovní místa uvedených profesí patří zpravidla i mezi dlouhodobě neobsaditelná. S nástupem sezóny se potom zvyšuje zájem především o zedníky, tesaře, čišníky, servírky a kuchaře.

V lednu roku 2004 zaznamenaly úřady práce v kraji rekordní počet uchazečů o zaměstnání od roku 1990. V rámci APZ se úřady práce zaměřují na skupiny uchazečů, které mají největší problémy s umístěním na trhu práce (dlouhodobě evidovaní uchazeči, uchazeči se ZPS a dále uchazeči ve věku do 25 let a starší 50 let). Snahou APZ je u těchto uchazečů více uplatňovat individuální motivační poradenství a rekvalifikace s následnou možností umístění do zaměstnání přímo nebo prostřednictvím některého nástroje APZ.

V roce 2005 úřady práce předpokládají podobný vývoj nezaměstnanosti jako v předcházejících letech. V měsících lednu a únoru bude míra nezaměstnanosti vyšší než na konci roku 2004, v dalších měsících počítají s klesajícím vývojem nezaměstnanosti, a to až do pololetí roku 2005, s tím, že míra nezaměstnanosti v pololetí pravděpodobně nepřekročí úroveň 6,2 %.

4. Vývoj aktivní politiky zaměstnanosti

Na vývoj aktivní politiky zaměstnanosti měla vliv očekávaná a skutečná míra nezaměstnanosti, hospodářský vývoj a vývoj struktury nezaměstnanosti. V 90. letech proběhly tři fáze: do roku 1993 probíhala transformace, v jejímž důsledku se zvýšily výdaje na APZ, protože se očekával nárůst nezaměstnanosti. Poté tyto výdaje začaly klesat až do druhé poloviny 90. let, kdy došlo k opětovnému nárůstu nezaměstnanosti i v důsledku očekávaného vstupu do EU.

4.1 Vývoj v letech 1990 – 1993

Počátkem 90.let došlo k nárůstu nezaměstnanosti, proto se přistoupilo k sociálním reformám. Měly se vytvořit úřady práce, které měly za úkol usilovat o podporu nových pracovních míst, organizovat veřejně prospěšné práce, podporovat drobné podnikání a rekvalifikace, usilovat o přeměnu nezaměstnaných v zaměstnané.

Cílem státní politiky bylo dosažení plné zaměstnanosti při nízké inflaci. Trh práce se reguloval pomocí makroekonomických nástrojů (růstová, fiskální, monetární a strukturální, mzdová a sociální politika a regulace pracovní doby) a nástrojů politiky trhu práce (veřejně prospěšné práce, rekvalifikace, vznik úřadů práce).

V roce 1993 měl vzniknout Fond zaměstnanosti, jehož cílem mělo být oddělení finančních prostředků na politiku zaměstnanosti státu a tím zamezit použití přebytků na jiné účely. Fond se nezřídil, a proto je politika zaměstnanosti financována ze státního rozpočtu.

4.2 Vývoj v letech 1994 – 1997

V roce 1995 se přešlo od plošného vynakládání prostředků k adresnému. Stát se zaměřil na projekty směřující k řešení nezaměstnanosti některých skupin obyvatelstva, např. dlouhodobě nezaměstnaných a na problémové regiony. Výdaje na aktivní politiku klesaly a spolu s ním i počet uchazečů umístěných do jednotlivých programů APZ.

Byla špatná umístitelnost absolventů na absolventská místa v důsledku nesouladu mezi strukturou studijních oborů a strukturou nabízených pracovních míst. Proto někteří z nich nejprve prošli rekvalifikací. Výdaje směřovaly hlavně do regionů s nedostatkem pracovních míst. Nezaměstnanost se zvyšovala především u uchazečů s nízkou kvalifikací a problémem byla dlouhodobá nezaměstnanost. Rekvalifikačními kurzy se úřady práce snažily přizpůsobit kvalitu pracovní síly

měnícím se potřebám ekonomiky. Ztráta zaměstnání hrozila především v útlumových výrobních oborech.

Klesal zájem zaměstnavatelů zřizovat pracovní místa pro osoby se změnou pracovní schopností a vůbec je zaměstnávat. Zvýšila se výše příspěvku na provozní náklady chráněných dílen z 25 000 na 40 000Kč.

4.3 Vývoj v letech 1998 – 2001

Převládá aktivní složka výdajů na politiku zaměstnanosti. Stoupá nezaměstnanost, a proto i výdaje na APZ. Například v roce 1998 to bylo 17% a v roce 2001 již 42%. V roce 1998 stagnoval hospodářský růst a nabídka na trhu práce začala převyšovat poptávku po pracovních silách. Správa služeb zaměstnanosti zpracovala Program politiky zaměstnanosti do roku 2000, který měl řešit nezaměstnanost formou programové politiky zaměstnanosti a vymezit přístup státu k zaostávajícím regionům. V roce 1999 byl přijat dlouhodobý Národní plán zaměstnanosti, který byl snahou o skloubení politiky zaměstnanosti s hospodářskou, vzdělávací a sociální politikou. Přesto míra nezaměstnanosti rostla, proto bylo schváleno Urgentní opatření k řešení situace na trhu práce. Týkalo se zvýšení rozsahu rekvalifikací a poskytování finančních příspěvků na tvorbu nových pracovních míst. Úřad práce mohl po odmítnutí pracovní příležitosti nebo rekvalifikace uchazeče o zaměstnání vyřadit z evidence. Rozpočet na APZ se navýšil o 350 mil. Kč, čímž se umístilo do programů APZ více uchazečů. Snaha MPSV se projevila i v oblasti podpory podnikání u investičních pobídek a zřizování průmyslových zón. Aby se zvýšil zájem investorů zakládat podniky v oblastech s vyšší mírou nezaměstnanosti, zvýšily se dotace na tvorbu těchto míst.

Navázala se užší spolupráce mezi Ministerstvem průmyslu a obchodu, Ministerstvem vnitra, finančními úřady a orgány Cizinecké a pohraniční policie v oblasti zahraniční zaměstnanosti. Byla zavedena vízová povinnost pro pracovníky z Ukrajiny, kteří se nejvíce podílejí na nelegálním zaměstnávání.

Příloha:

Počet umístěných uchazečů do programů APZ v letech 1991 - 1993

	1991		1992		1993	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Absolventská místa	14398	19	21907	17	7380	17
SÚPM	33868	45	60370	48	12250	28
VPP	18414	25	25503	20	11760	26
Rekvalifikace	7967	11	17590	14	12095	27
ZPS			1308	1	947	2
Celkem	74647	100	126687	100	44432	100

Pramen: základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR

Počet umístěných uchazečů do programů APZ v letech 1994 - 1997

	1994		1995		1996		1997	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Absolventská místa	6853	15	5292	14	4971	16	3515	12
SÚPM	9874	22	6603	18	4025	13	2931	10
VPP	12927	29	10821	29	10259	32	11888	39
Rekvalifikace	14814	33	13454	36	12107	38	11448	38
ZPS	748	2	724	2	562	2	493	2
Celkem	45216	100	36894	100	31924	100	30275	100

Pramen: základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR

Použitá literatura:

Sirovátka, Tomáš: Politika pracovního trhu

Špičková Kateřina: Vývoj aktivní politiky zaměstnanosti v ČR

www.csu.cz

www.idnes.cz

www.mpsv.cz

www.ssz.mpsv.cz